

ביאורים לפרקי אבות

המשנה עם פירוש ר"ע מברטנורא ועיקר תוי"ט

פרק ראשון

א מִשֶׁה קִבַּל תּוֹרָה מִסִּינַי וּמִסָּרָה לְיְהוֹשֻׁעַ (ב), וְיְהוֹשֻׁעַ לְזִקְנִים, וְזִקְנִים לְנְבִיאִים, וְנְבִיאִים מִסְרוּהָ לְאַנְשֵׁי כְנֶסֶת הַגְּדוּלָּה (ג). הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים: הוּוּ מְתוּנִים בְּדִין, וְהֵעֵמִידוּ (ד) תַּלְמִידֵי הַרְבֵּה, וְעָשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה.

פירוש ר"ע מברטנורא

בבבחהלה, לפי שאמרו הן הן גבורותיו הן הן גוראותיו, שאלמלא כן היאך אומה כזו יכולה להתקיים בפני כמה אומות: הם אמרו שלשה דברים. הרבה דברים אמרו, אלא שלשה דברים הללו אמרו [הן] שיש בהם קיום התורה: הוּוּ מְתוּנִים בְּדִין. שאם בא דין לפניך פעם ושתים ושלש, לא תאמר דין זה כבר בא לפני ושתים ושלשתי בו, אלא הוּוּ מְתוּנִים, כלומר ממתנים קודם שתפסקו הדין: והעמידו תלמידים הרבה. לאפוקי מרבן גמליאל דאמר (בבבבבב כ"ח ע"א) כל תלמיד שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש, קמ"ל שמלמד דין תורה לכל אדם ואין צריך לבדוק אחריו. ובלבד שלא יהיה ידוע מענינו שמעשיו מקולקלים וסאני שומעניה. אי נמי אשמועינן (בבבבבב ס"ב ע"ב) שאם העמיד תלמידים בבחורותו יעמיד תלמידים בזנותו, דכתיב (קהלת א') בבוקר זרע זרעך ולערב אל תנח ירך: ועשו סייג לתורה. גדר שלא יבא ליגע באיסור תורה, כגון שניות לעריות, ושבות לשבת. דכתיב (ויקרא י"ז) ושמרתם את משמרתם, עשו משמרת למשמרת:

משה קיבל תורה מסיני. אומר אני לפי שמסכת זו אינה מיוסדת על פירוש מצוה ממצות התורה כשאר מסכתות שבמשנה, אלא כולה מוסרים ומדות, וחכמי אומות העולם ג"כ חבדו ספרים כמו שבדו מלבם בדרכי המוסר כיצד יתנהג האדם עם חבריו, לפיכך התחיל התנא במסכת זו משה קבל תורה מסיני, ולומר לך שהמדות והמוסרים שבזו המסכתא לא בדו אותם חכמי המשנה מלבם אלא אף אלו נאמרו בסיני: מסיני. ממי שנגלה בסיני (ב): לזקנים. שהאריכו ימים אחרי יהושע. ואותם הזקנים לזקנים אחרים עד שהגיעו לתחלתם של נביאים שהן עלי הכהן ושמואל הרמתי: לאנשי כנסת הגדולה. מאה ועשרים זקנים היו. וזרובל שריה רעליה מרדכי בלשן, שהיו בימי עזרא כשעלו מן הגולה בבית שני. ומכללם, חגי זכריה ומלאכי ונחמיה בן חכליה וחבריהם. ונקראו כנסת הגדולה לפי שהחזירו העטרה ליושנה (יב"א ס"ט ע"ב) שמשנה אמר (דברים') האל הגדול הגבור והנורא, באו ירמיה ודניאל ולא אמרו גבור ונורא, והם החזירום

עיקר תוספות יו"ט

(ג) ונביאים מסורה כו'. כלומר שאע"פ שלא כל הכנסיה היו נביאים נמסרה להם התורה כולה כו'. אבל אח"כ שנתמעטו הדורות לא נמסרה כולה, אבל קבל כל אחד כפי כחו. ומ"מ התורה שבידו קבלה היא איש מפי איש עד מרע"ה: (ד) והעמידו. אמרו לשון עמידה, לפי שמימות משה עד ימות רבן גמליאל היו לומדין בעמידה והרב יושב על הכסא. מדרש שמואל. ולי נראה לשון והעמידו, להעמידם בהבנת אמתתה של תורה [ועם] שהיו התלמידים הרבה] כי זהו עמידה וקיום, ושקרא אין לו רגלים:

(א) כשנגלה בסיני קבלה בכללותה ופרטיה ודקדוקיה ולא נתחדשה לו הלכה. וכדאיתא בתורת כהנים שהביא רש"י בתחלת פרשת בהר סיני. ולהוראה זו אמר מסיני. ולא דבר ריק הוא שהרי זה אות על הדת, אחת היא לאמה, כנסת ישראל שקבלוה. ברה היא לילולתה, התלמידים בנים הם לה, מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל קבל משה. שנאמר ועליהם ככל הדברים וכדורשינן במגילה כו'. ועתוי"ט: (ב) ומסרה כו'. מה שקיבל מסר ליהושע. אבל במשה לא יוכל לומר שנמסרה לו, כי לא נמסר לו שער החמשים, כמבואר במסכת ר"ה דף כ"א:

ביאורים לפרקי אבות

מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

פרק שני

טו הוא הִיָּה אוֹמֵר: לֹא עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לְגַמּוֹר, וְלֹא אֶתָּה בֶּן חוֹרִין לְהַבְטִיל מִמֶּנָּה, אִם לְמִדַּת תּוֹרַת הַרְבֵּה (מח), נוֹתֵנִין לְךָ שְׂכָר הַרְבֵּה, וְנִאֱמָן הוּא בְּעַל מְלֶאכְתְּךָ שְׁיִשְׁלֶם לְךָ שְׂכָר פְּעֻלָּתְךָ (מט), וְדַע שְׂמִתָּן שְׂכָרְךָ (ו) שֶׁל צְדִיקִים לְעֵתִיד לְבוֹא.

פירוש ר"ע מברטנורא

לא עליך המלאכה לגמור. לא שכרך לומד ואיני נוטל שכר, ולא אתה בן חורין הקב"ה לגמור את כולה כדי שתפסיד ליבטל. על כרחך העול מוטל עליך לעבוד: שכרך אם לא תגמורנה. ושמא תאמר איני לעתיד לבוא. לעולם הבא:

עיקר תוספות יו"ט

(מח) הרבה. לפי שאמר לעיל והשכר הרבה נמשך לאדם מזה לומר הנה אקבל שכר הרבה כשאלמד שעה אחת ואח"כ אני יושב בטל מתורה כי כבר יש לי שכר הרבה לקבל. לכך אמר אם למדת הרבה כו' דאל"ה לא שהרי אדרבה יש לך עונש בעון ביטול תורה. מד"ש. ולא אמרו אחד המרבה ואחד הממעיט כו' אלא כשנעריך ג"כ המנדבים מה ערכם, היינו שהעשיר מרבה והעני ממעיט, אבל לא כשיש ביכלתו להרבות והמעט. ועתי"ט: (מט)

שכר כו'. ולא תעלה על דעתך שכשתקבל המתנה הרמוזה במתן ובהרבה, שינוכה משכרך. מד"ש: (מ) ודע כו'. כלומר אין הכוונה כדי שתעבוד ע"מ לקבל פרס. רק כוונתי היא זאת שתדעהו דרך ידיעה לבד וכדלעיל. ויש גורסים שמתן, בשי"ן. ולפ"ז י"ל דאתא למימר דאפילו מתן שהיא המתנה, בהאי עלמא ליכא, ולכך אל תתמה בראותך הצדיקים אם מרעה אל רעה יצאו. כ"כ במד"ש:

"פרקי אבות הם חלק מתושבע"פ שלימודה צריך להיות בהבנה והשגה דוקא, ולכן אין להסתפק באמירת פרקי אבות, אלא צריכים ללמוד בעיון, כראוי בתושבע"פ.

אלא שמכיון ש"איני מבקש . . . אלא לפי כחן", לא תובעים מכא"א שילמד בעיון את כל המשניות דכל פרק בכל שבת ושבת, מכיון שמסתמא ענין זה יקשה להביאו לידי פועל; אבל עכ"פ משנה אחת בכל פרק, יש ללמוד בעיון כדבעי בתושבע"פ, והיינו שנוסף לאמירת המשניות בנוסח דאדמו"ר הוקן המודפס בסידור (ששם לא נדפסו המפרשים), יחזיק לידו ג"כ ספר משניות עם מפרשי המשנה, עכ"פ ספרי המשניות עם עיקר תוספות יו"ט ופירוש רבי עובדי' מברטנורא (המפרשים היסודיים), וילמד מתוכם עכ"פ משנה אחת כאמור עם המפרשים (שהם התושבע"פ בתושבע"פ גופא). והאמור שייך במיוחד לתלמידי התמימים, שוהו עיקר ענינם – לימוד התורה בפירושי', בהבנה והשגה, ואדרבה: הסדר אצלם הוא הפוך – בתחילה לימוד לעיונא, ואח"כ אמירה סתם".

(משיחת ש"פ נשא, י"ב סיון ה'תנש"א – התוועדות א' – בלתי מוגה)

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

ביאורים לפרקי אבות

המשנה עם פירוש ר"ע מברטנורא ועיקר תוי"ט

מעין והתחלת השכר דלע"ל בזמן העבודה עתה

במשך שית אלפי שנים דהוי עלמא, כולל גם השכר על העבודה דבנ"י בימות המשיח, ובפרט כשיחיו המתים (כל בנ"י שבכל הדורות שלפנ"ז), שאז דוקא תהי' העבודה דלימוד התורה וקיום המצוות בתכלית השלימות: בלימוד התורה – "תורה חדשה מאתי תצא", גילוי פנימיות התורה, "סוד טעמי" וצפונותי", ובקיום המצוות (נוסף על השלימות דקיום כל המצוות, גם התלויות בהכניסה לארץ וירושה וישיבה ובנין ביהמ"ק, כמצוות ביכורים) – השלימות היתירה "כמצוות רצונך".

[. .] לפרסם בכל מקום ומקום שעומדים בסיום וחזותם דמעשינו ועבודתינו ("כי תצא למלחמה על אויבך"), ובהתחלת התקופה דתשלום השכר, "מתן שכרן של צדיקים" ("כי תבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבת בה"), ובהתאם לכך צריכה להיות העבודה גם בענינים השייכים לימות המשיח, החל מלימוד התורה בעניני משיח וגאולה וביהמ"ק, ועוד ועיקר – מתוך מנוחה והתיישבות, שמחה וטוב לבב, כולל גם ע"י עריכת התוועדיות של שמחה, ובמיוחד בשייכות לשמחת נישואין ושבעת ימי המשתה (כולל גם חיזוק "מנהג ישראל" לערוך סעודת עניים), מעין ודוגמא והכנה לקיום היעוד "אז (לעתיד לבוא) ימלא שחוק פינ"ו", אשר, בדורנו זה, שנשיא הדור, כ"ק מו"ח אדמו"ר, ששמו השני "יצחק", ע"ש הצחוק והשמחה, הוא נשיא השמיני ("אז" בגימטריא שמונה) להבעש"ט, נעשה הענין ד"ימלא שחוק פינ"ו" (לא בלשון עתיד, "אז", אלא) בלשון הווה.

(משיחות ש"פ תצא, י"ד אלול ה'תנש"א)

בהתחלת פרק ראשון – "משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו'" לכאו"א מישראל עד סוף כל הדורות, "הועמידו תלמידים הרבה" – מודגשת כללות העבודה דבנ"י בקיום התורה, ובסוף פרק שני – "ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא" – מודגש ענין השכר.

[. .] ובסגנון המשנה דפרקי אבות: "ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא" – דיש לומר הפירוש בזה, שהעבודה עצמה היא מתוך התקשרות והתחברות ("דע", ש"דעת הוא לשון התקשרות והתחברות") עם המעמד ומצב ד"שכרן של צדיקים לעתיד לבוא", היינו, שבזמן העבודה ("היום לעשותם") ישנו מעין ודוגמא והתחלת השכר דלעתיד לבוא.

ויש לומר, שענין זה מרומז גם בפרשת כי תצא עצמה – שבה נאמר הציווי דנתינת שכר שכיר (פועל) באופן ש"ביומו תתן שכרו", ומזה מובן גם בנוגע לנתינת השכר על עבודתם של בנ"י ע"י הקב"ה (בדוגמת "בעל הבית" ששוכר "פועלים", "בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך", כלשון המשנה בפרקי אבות דשבת זו), שנוסף על "מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא", "למחר לקבל שכרם", צ"ל וישנו גם השכר שניתן בו ביום, "ביומו" ("היום לעשותם") תתן שכרו".

[. .] ונוסף על קבלת השכר באופן ש"ביומו תתן שכרו", ישנו גם "מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא", "למחר לקבל שכרם" (באלף השביעי) – כללות השכר על מעשינו ועבודתינו דכל בנ"י שבכל הדורות

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!